

Anne-Marie Codrescu, Denisa-Adriana Oprea,
Communication interculturelle et discours médiatiques
București, Editura Comunicare.ro, 2009, 200 p.

Schimbările determinate de efectele profunde și multiple, unele încă nebănuite, ale revoluției informatice necesită analize complexe asupra comunicării interculturale. În zilele noastre individul este parte integrantă dintr-un ansamblu, precum Uniunea Europeană sau structurile supranaționale ori transnaționale, asociate cu procese de integrare europeană și de globalizare, care pun cu toată acuitatea problema conservării și a protejării culturii proprii, a identității. Comunicarea interculturală se manifestă în contextul unei alerte dezvoltări a tehnologiei informației, al unei circulații intense a persoanelor în spații internaționale.

Există astăzi un interes pronunțat pentru studiul temelor referitoare la interculturalitate, datorită variatelor procese sociale de interacțiune a indivizilor la nivel național și global. În universități de prestigiu și în institute de cercetare se studiază, sistematic și critic, concepte, precum interculturalitate, identitate, alteritate, educație interculturală, minorități, multiculturalism, comunicare și comunicare interculturală, conviețuire interetnică și interculturală, discriminare.

În acest domeniu, dezbaterile nu se opresc la clarificări teoretice; dimpotrivă, se urmărește aplicabilitatea cunoștințelor și de aceea se dezvoltă destul de accentuat latura pedagogică, acceptându-se o pedagogie a comunicării interculturale. În centrul actului educativ aflăm formarea și dezvoltarea de convingeri, atitudini și comportamente privind capacitatea indivizilor de a conviețui cu ceilalți în temeiul înțelegerii interculturale, al cooperării umane și sociale. Se are, de asemenea, în vedere orientarea copiilor și a tinerilor către

cunoașterea și recunoașterea diversității, sociale și culturale, către dobândirea abilităților de comunicare și interacționare cu indivizi și grupuri.

Cu toate acestea, puține sunt lucrările care să abordeze fenomenul interculturalității prin prisma comunicării într-o limbă străină. În acest spațiu se înscrie cartea *Communication interculturelle et discours médiatiques*, de Anne-Marie Codrescu și Denisa-Adriana Oprea. Dintru început trebuie spus că lucrarea abordează o temă de mare actualitate, anume diversitatea raporturilor dintre culturile contemporane. Sunt puse în relief varietatea reprezentărilor culturale, perspectivele contradictorii asupra problemelor contemporane, relația dintre identitatea individuală și alteritate.

Lucrarea este interdisciplinară, prin studiul lingvistic, intercultural și al mass-media, toate din perspectivă sociologică și pedagogică. Noutatea ei constă în dubla analiză interculturală și comunicațională a discursului de presă într-o limbă străină, de pildă limba franceză. Ea propune un dispozitiv didactic în cadrul căruia se combină aportul informativ cu practica comunicării interculturale și mediatice. Are o componentă teoretică – fișele sinteză – și una de curs practic – prin activitățile de înțelegere, exprimare și cunoștințe lingvistice. Cât despre obiective, acestea vizează componente cognitive și funcționale care integrează cunoștințe, abilități și deprinderi profesionale. Obiectivul operațional urmărește dobândirea de competențe lingvistice, profesionale și culturale prin comunicarea mediativă. Obiectivele specifice vizează obținerea de cunoștințe diverse:

enciclopedice, comunicaționale, lingvistice, culturale. Pentru fiecare tip de cunoștințe sunt indicate obiectivele privind abilitățile și competențele intelectuale. De pildă, cunoștințele comunicaționale se concretizează în abilități de elaborare a unor tipuri de discurs sau genuri discursive (presa scrisă) și în competențe intelectuale precum munca în echipă.

Destinatarii demersului pedagogic sunt studenți, viitori profesioniști în comunicare (responsabili de comunicare, purtători de cuvânt, responsabili de resurse umane, jurnaliști, specialiști în publicitate) sau adulți care lucrează în mediul multicultural. Aceștia se află în centrul situației de comunicare; lor le revine rolul esențial de „negociatori de sens”, întrucât ei inițiază un demers personal de interpretare a situațiilor de comunicare, devenind actori și creatori ai comunicării intra- și interculturale.

Lucrarea este fundamentată pe două categorii de principii de acțiune educativă. Prima, interculturalitatea, pornește de la egalitatea culturală. Ea propune o paradigmă interculturală de comunicare cu sau asupra celuilalt (l'Autre) și o perspectivă pluralistă asupra realităților contemporane, urmărind în plan educativ o sensibilizare față de intercultural sub aspectele sale cognitive, afective, comportamentale. A doua categorie se referă la funcționalitatea discursului mediatic. În corpusul propus spre studiu, secvențele media își pierd caracterul efemer. Ele devin obiect de analiză cu valențe aplicative multiple, fiind în același timp: un vector de comunicare interculturală; suportul unei metode – analiza de discurs; un instrument de formare a deprinderilor profesionale – paradigme operaționale de reprezentare a realității în documente mediatice. Aceste strategii didactice fac să coexiste obiectivele cu caracter general – analiza și interpretarea situațiilor de comunicare, interculturale și lingvistice – cu obiectivele specifice – analiza discursurilor mediatice.

Comunicarea mediatică oferă astfel posibilități de exploatare pedagogică pentru obținerea unui tip de comunicare specifică,

cu corolarul abilităților profesionale, precum și asigurarea unui spațiu de interacțiune cu medii culturale diverse. Ea asigură o coerență de ansamblu, întrucât suporturile și activitățile permit consolidarea și dezvoltarea aptitudinilor lingvistice, în cazul de față de limbă franceză, în paralel cu transferul cunoștințelor și competențelor profesionale de comunicare deja însușite în limba maternă.

Un cadru teoretic și metodologic susține demersul didactic: abordarea discursurilor mediatice ca situații de comunicare și tipuri discursive. Autoarele propun o pedagogie flexibilă, prin care finalitățile didactice – cognitivă, educativă, interpretativă, formativă, operațională – să contribuie la formarea competențelor aferente – aport informațional, sensibilizare la intercultural prin contactul mediat cu valori, atitudini, reprezentări și practici culturale, capacitatea de a rezuma, reformula, organiza și sistematiza, crearea de situații și evenimente de comunicare, analiza de discurs, derularea de activități și de interacțiuni profesionale. În ansamblul lor, activitățile propuse stimulează interpretarea critică, creativă și interacțiunea comunicativă.

Autoarele organizează demersul lor în opt dosare tematice ce oferă spre analiză secvențe ale întâlnirilor cu celălalt, în arii culturale diverse: de la imaginea contrastantă a Indiei la exotismul Maghreb, ori de la comunicarea interculturală în Québecul contemporan la aspectele actuale ale „negritudinii” și „creolității”. Studiul intercultural aduce în prim-plan teme importante: stereotipurile culturale ca mod de cunoaștere a celuilalt; raporturile de gen și modul lor de funcționare în diverse regiuni; problemele cu care se confruntă tinerii. În fiecare dosar, rubricile „Dezbateri” și „Contraste” se deschid către subiecte conexe: foamea în lume, turismul rezonabil, multiculturalismul, practicile culturale contemporane etc. Ele dau cititorului libertatea de a explora și de a contribui la înțelegerea și construirea imaginii lumii contemporane. Prin polifonia mijloacelor mediatice – texte scrise, documente audio și video, comunicarea online, lucrarea

exploatează reflectarea diferită a realității dintr-un spațiu cultural sau a unei teme.

Din punctul de vedere al discursului, accentul cade pe analizele situaționale pornind de la ipoteze și întrebări, întrucât unul din obiectivele dobândirii competenței interculturale este căutarea unui sens particular pe care interlocutorii îl dau situației de comunicare în funcție de identitate, interese, simboluri sau scopuri, precum și de raporturile dintre ei. Cartea prezintă un procedeu didactic, experimentat cu grupurile de studenți, iar el a fost modificat, adaptat, reconsiderat pentru a răspunde nevoilor și aptitudinilor de informare și documentare autonome ale utilizatorilor și a deveni un suport interactiv de dialog intercultural, cu rezultate benefice de ordin psihologic, lingvistic, profesional și formativ. De pildă, motivarea studenților pentru o metodă de însușire a limbii franceze care să corespundă intereselor profesiei lor determină identificarea aptitudinilor și competențelor profesionale, valorizarea centrelor de interes și a creativității. În același timp, accesul la presa de calitate, libertatea de opțiune asupra documentelor de studiu individual stimulează și dezvoltă competențele lingvistice, iar câștigul profesional este însușirea unui discurs specializat în limba franceză și a unei metodologii de analiză și interpretare.

Anne-Marie Codrescu și Denisa-Adriana Oprea afirmă că mass-media nu constituie doar un rezervor ce poate fi exploatat pedagogic în învățarea limbilor străine, ci și o resursă inepuizabilă de formare și informare intelectuală. Orizontal, în sincronie, ele permit confruntarea atitudinilor, ierarhiilor,

priorităților și valorilor din diferite culturi. În diacronie, ele sunt oglinda mentalităților și a practicilor culturale în raport cu evoluțiile istorice și sociale la nivel regional și global. Reflecția asupra documentelor mediatice permite dobândirea sau punerea în valoare a cunoștințelor enciclopedice, a abilităților și comportamentelor în contexte culturale diferite. În paralel, deprinderile profesionale formate prin analiza discursului mediativ permit comparații interculturale transferabile la documente de presă dintr-o altă arie culturală, devenind astfel o competență transculturală.

În contextul educațional contemporan, autoarele propun un demers didactic original, cu convingerea că universitățile devin rapid un creuzet multicultural, unde sensibilizarea la aspectele transculturale se poate realiza prin cursuri și dialog cultural. Considerate până de curând un teren experimental, grupurile multiculturale, din ce în ce mai numeroase în mediul universitar, impun introducerea de strategii didactice și de comunicare care țin seama de ambiguitățile lingvistice și contribuie la cunoașterea specificității intra-și interculturale.

Cartea are, de asemenea, o bogată bibliografie ce reunește titluri de lucrări clasice și de lucrări editate după anul 2000, cu deosebire din literatura franceză a domeniului. Ea oferă astfel cititorului posibilitatea cunoașterii unei părți din studiile consacrate interculturalității și analizei discursului mediativ.

Dată fiind semnificația temei abordate, interculturalitatea, aș sugera autoarelor să se gândească la o ediție a cărții în limba română.

Constantin Schifirneț